

דחיית תכנית החלוקה ב-1947: ההחמזה הפלסטינית הגדולה ביותר

פרופ' אלי פודה*

המאמר התפרסם [בעיתון הארץ](#) ב-3 בדצמבר 2017

החלטת החלוקה של האו"ם, שבשבוע שעבר מלאו לה 70 שנה, נדחתה על ידי הערבים והפלסטינים – זה ידוע. מה שפחות ידוע הוא שלא כל הערבים והפלסטינים התנגדו להחלטה. בקרב הערבים ניתן למנות שני גורמים לפחות שהיה להם אינטרס בהקמת מדינה יהודית: מלך ירדן, עבדאללה, שהגיע להסכמה חשאית עם נציגי התנועה הציונית על חלוקת שטחה של פלשתינה המנדטורית בינו ובין היהודים, והמרונים בלבנון, שכמיעוט נוצרי בסביבה מוסלמית, חשו שותפות גורל עם היהודים, מה שהביא לחתימת הסכם חשאי בין הפטריארך המרוני ונציגי התנועה הציונית ב-1946.

בין הפלסטינים שלא התנגדו לחלוקה היו בני משפחת נשאשיבי ותומכיהם, היריבים של בני משפחת אל-חוסייני שעמדו בראש המוסדות הפלסטיניים החשובים. היו גם קומוניסטים פלסטינים שאימצו את עמדת בריה"מ, שתמכה בתוכנית החלוקה. ואולם, ברגע האמת כל התומכים בסתר נעלמו, או יותר נכון, נאלמו. כנראה שהם העדיפו להיסחף עם "הרחוב" הזועם, ובלבד שלא לאבד את הלגיטימציה לשלטונם. גם למעשי רצח ואיומים נגד משתפי פעולה עם הציונים היתה השפעה.

החלטת החלוקה היתה הזדמנות היסטורית לפתור את הסכסוך, מכמה סיבות: החלטת בריטניה לסיים את המנדט הבטיחה שהשחקנים המקומיים (פלסטינים ויהודים) יוכלו למלא את החלל הפוליטי שיווצר; בדומה לתקופה שלאחר התמוטטות האימפריה העותמאנית, שוב נוצרה הזדמנות לקבוע עובדות חדשות בשטח; והעובדה שהאו"ם מינה ועדת חקירה לטיפול בבעיה הבטיחה, כי הפתרון שיתקבל יזכה ללגיטימציה בינלאומית. לתנועה הציונית התוכנית היתה אטרקטיבית במיוחד, משום שהיא הציעה לה את רוב השטח, למרות שהאוכלוסייה הפלסטינית היתה גדולה כפליים, ורוב האדמות היו בבעלותה. מבחינת הפלסטינים, התוכנית היתה אמנם פחות אטרקטיבית, אך היתה זו הפעם הראשונה שגוף בינלאומי הציע להם מדינה עצמאית שאינה קשורה עם ירדן.

הסירוב הפלסטיני-ערבי להשלים עם תכנית החלוקה היה טעות וגם החמזה, מפני שהדבר היה אפשרי. למרות הפילוג הפנים-פלסטיני וירידת השפעתו של חאג' אמין אל-חוסייני בגלל שיתוף הפעולה שלו עם הנאצים, הוא נותר המנהיג המוכר והלגיטימי של הפלסטינים, ויכול היה להוביל לקבלת התכנית. לו הבין את השינויים שהתחוללו במערכת הבינלאומית ולמד את לקחי הסרבנות הפלסטינית בעבר (במיוחד תכנית פיל, 1937), קבלת התכנית היתה מאומצת על ידי הקהילה הבינלאומית, ואולי מונעת את המלחמה. זו היתה ההחמזה הפלסטינית הגדולה בהיסטוריה.

היסטוריונים פלסטינים ממעטים להכות על חטא ההחמזה. ההיסטוריון הפלסטיני וליד חאלידי כתב במאמר לכבוד יובל ה-50, כי תכנית החלוקה "לא היתה נוסחת 'פשרה' חוקית, מוסרית, הוגנת, מאוזנת, פרגמטית ומעשית כפי שהיתה אמורה להיות". הוא תהה כמה הוגנת יכולה להיות תכנית שבה יותר ממחצית השטח ניתן ליהודים, שמנו פחות משליש מהאוכלוסייה ובעלותם היו 7 אחוזים מהקרקות, בעוד אוכלוסיית הרוב, שבעלותה מרבית האדמות, קיבלה 45 אחוזים מהשטח.

מנגד, פיליפ מטר, אמריקאי-פלסטיני שכתב ביוגרפיה על המופתי, טען כי המדיניות של אל-חוסייני היתה כישלון, וכי "לא במתכוון הוא תרם לנישולם של הפלסטינים". ואילו ההיסטוריון הישראלי-פלסטיני מוסטפה

* פרופ' אלי פודה הוא חבר ועד מנהל במכון מיתוים ומרצה בחוג ללימודי האסלאם והמזרח התיכון באוניברסיטה העברית.

כבהא כתב במאמר במלאת 60 שנה לתוכנית החלוקה, כי חאג' אמין "לא השכיל לקרוא את השינוי המהותי שחל במפת הפוליטיקה העולמית והאזורית."

גם ההיסטוריון אילן פפה, שידוע בדרך כלל בתמיכתו בעניין הפלסטיני, כתב כי מנהיגותו של חאג' אמין "נעדרה פרגמטיות ויכולת לאחוז בהזדמנות ההיסטורית", וכי הוא לא הבין ש"במקום לדחות כלאחר יד, עדיף להיות צד להסדר, גם אם הוא מינימלי."

בחדרי חדרים ולא לציטוט פלסטינים מוכנים להודות בטעות שנעשתה בדחיית תכנית החלוקה. בשיחות שהתנהלו בין ישראלים ופלסטינים בקמפ דייוויד (2000), עלה החשש בצד הפלסטיני שהם שוב עלולים להחמיץ הזדמנות כפי שהחמיצו ב-1947. הגדיל לעשות נשיא הרשות, מחמוד עבאס, שהודה בראיון ב-2011 שהפלסטינים טעו כאשר דחו את הצעת החלוקה. הוא הוסיף עם זאת, שאין להעניש אותם על הטעות.

הכרה פלסטינית בטעות ההיסטורית שבדחיית תכנית החלוקה היא צעד ראשון בדרך לקבלת תכנית חלוקה מוקטנת, המבוססת על גבולות מאי 1967. לא כל הפלסטינים מוכנים לכך. הבעיה היא שבצד הישראלי מתחולל תהליך הפוך: יותר ויותר יהודים נטשו את תכנית החלוקה, אם מסיבות אידיאולוגיות ואם מייאוש. יום השנה ה-70 לתוכנית הוא הזדמנות להזכיר כי גם אם השתנו גבולות החלוקה לא פג תוקפו של הרעיון.